

TRÁCH NHIỆM GIẢI TRÌNH TRONG HOẠT ĐỘNG NHÀ NƯỚC

*PGS. TS. Nguyễn Hoàng Anh**

1. Trách nhiệm giải trình – khái niệm và sự hiện diện trong pháp luật Việt Nam

Xuất hiện trong bối cảnh mới: các hoạt động hợp tác phát triển và đòi hỏi cam kết từ chính quyền, trách nhiệm giải trình được định nghĩa như sau bởi OECD: Để có trách nhiệm giải trình, cần ba trụ cột chính:

- i) Sự minh bạch: công dân có quyền tiếp cận các thông tin liên quan đến những cam kết mà chính quyền đã đưa ra
- ii) Sự giải trình: công dân có thể đề nghị chính quyền giải đáp về hoạt động của mình;
- iii) Hiệu lực: công dân có thể trừng trị nếu chính quyền vi phạm các tiêu chuẩn cam kết¹

Như vậy, trách nhiệm giải trình chỉ xuất hiện trong mối quan hệ giữa các bên, được coi là có trách nhiệm giải trình khi một bên chịu thông báo cho bên kia biết về các hoạt động của mình; lý giải về các hành động đó; chịu sự trừng phạt của bên kia trong trường hợp thực thi sai điều đã cam kết.

Từ đó có thể suy ra: trách nhiệm giải trình được kết hợp giữa hai yếu tố: sự giải trình và sự chịu trách nhiệm. Trách nhiệm sẽ không còn ý nghĩa gì nếu như một bên chịu trách nhiệm vô căn cứ - trách nhiệm phải dựa trên sự giải trình. Ngược lại, chỉ giải trình mà không coi là nghĩa vụ và không kèm theo chế tài – thì sự giải trình đó không hơn nhiều những biện hộ văn hoa. Trách nhiệm giải trình làm lành mạnh hóa mối quan hệ giữa hai bên.

Ở nghĩa rộng, “trách nhiệm giải trình không chỉ là trách nhiệm của Nhà nước trước xã hội mà còn là trách nhiệm của chủ thể quản lý với đối tượng thụ hưởng/chịu sự quản lý nói chung”².

Theo nhóm World Bank: “Thuật ngữ “trách nhiệm giải trình” hàm ý rằng các thông tin chính xác và dễ tiếp cận là cơ sở để đánh giá xem một công việc có được thực hiện tốt hay không. Trách nhiệm giải trình cũng gồm có các cơ chế khen thưởng, xử phạt đúng đắn để khuyến khích hiệu quả làm việc”³.

Trong khuôn khổ hoạt động của nhà nước, trách nhiệm giải trình hiểu là trách nhiệm của cơ quan công quyền – đã nhận quyền lực từ nhân dân và đặt ra mục tiêu

* Giảng viên, Chủ nhiệm Bộ môn Lý luận – lịch sử nhà nước và pháp luật, Khoa Luật, Đại học Quốc gia Hà nội.

¹ Xem: Hudson and GOVNET (2009), dẫn trong: ACCOUNTABILITY AND DEMOCRATIC GOVERNANCE: ORIENTATIONS AND PRINCIPLES FOR DEVELOPMENT © OECD 2014, <http://www.oecd-ilibrary.org>

² World Bank, Báo cáo phát triển Việt Nam 2010, “Các thể chế hiện đại”, tr.04., xem trên: <http://documents.worldbank.org/>

³ World Bank, Báo cáo phát triển Việt Nam 2010, “Các thể chế hiện đại”, tr.04., xem trên: <http://documents.worldbank.org/>